

Läroplanen som diskussionsunderlag

FD Helena Rajakaltio

helena.rajakaltio@uta.fi

Tammerfors universitet

25.5.15

Utbildningspolitiska förändringar fr.o.m 1990-talet

- ▶ *Från välfärdssamhälle till konkurrenssamhälle*
- ▶ *Individcentrering, utbildningens instrumentalisering, konkurrens mellan individer*
- ▶ *New Public Management (NPM), kundorienterad administration*
- ▶ *Resultatstyrning*
- ▶ *Transnationell standardiserad OECD-driven utbildningspolitik*
- ▶ *Läroplanen som styrinstrument för utbildningspolitik*

Korstryck

- ▶ *Välfärdssamhället: stärka grundvärdena; jämlikhet, demokrati, social rättvisa*
- ▶ *Konkurrenssamhället: marknadsform och prestationsinriktning*
- ▶ *Det fria bildningsväsendet (delaktighet, självstyrt lärande)*
- ▶ *Meritokrati, den formella utbildningens press*
- ▶ *Kundcentrering*

Förhållande till förändring

- ▶ *Konserverande, långsam*
- ▶ *Reaktiv*
- ▶ *Förnyande, befrämjande av frihet och utveckling*

Managerialism

- ▶ Ledarskapsparadigm från businessvärlden => för att förbättra effektivitet, produktivitet och konkurrensförmåga => värden som styr verksamheten => instrumentalisering av utbildningen
- ▶ Managerialismen betonar professionellt ledarskap, ledarskap oberoende konteksten eller substansen
- ▶ Större organisationer => centralisering av ledarskap, ledarnas starka ställning, maktkoncentrering
- ▶ NPM, strukturell standardisering =< en ökning av administrativa och ekonomiska uppgifter
- ▶ *Micromanagement*, normerna för effektivitet och standardisering => administrationens teknokratisering
- ▶ Ojämligheten mellan kommunerna ökar
- ▶ (esim. Nakari & Sjöblom 2009, Räsänen & Trux 2012, Seeck 2008)

Institutioner för fostran utsätts för korstryck

- ▶ Den omnipotenta fostran, idealisering av fostran, dess mål och möjligheter
- ▶ Förväntningar och krav: utbildningen förväntas korrigera samhälleliga oförrätter, svara mot tidens krav, förändra samhället
- ▶ Målen inom den formella utbildningen utsätts för politiska, kulturella och ekonomiska korstryck
- ▶ Det fria bildningsväsendet kompletterar det formella utbildningssystemet

► **Vilka korstryck utsätts det fria
bildningsväsendet för?**

Läroplanens centrala ständiga och föränderliga
fråga:

**Vilken (slags) kunskap är
värdefull?**

- ▶ Läroplanen är inte bara ett organisatoriskt instrument för fostran och undervisning utan även ett centrum för intellektuell verksamhet och tankeutbyte: om vad som är viktigt, vilka värden styr undervisning och fostran o.s.v
- ▶ Läroplanen inbegriper politiskt, teologiskt, historiskt, samhälleligt, könsspecifikt, estetiskt, etiskt, globalt, ekologiskt, internationellt innehåll
- ▶ (bl.a. Pinar & al.2004)

Två läroplanstraditioner

- ▶ Den tyska **Didaktik** (Bildungstheorie) -traditionen (bildningsteoretisk tradition)
  - ▶ enhetlig vilja (Volksgeist), nationalstaten (Snellman)
- ▶ Den anglo-amerikanska ”**curriculum**” -traditionen, baserad på psykologi
  - ▶ vetenskaplig generalisering av mänskligt beteende, att förutspå och kontrollera mänskligt beteende (Tyler: Rationale, 1949)
  - ❖ I Finland lever dessa traditioner som en ”cocktail” blandning av bådadera (Autio 2006)

Den klassiska bildningsteorin (Bildungstheorie, ca. 1770-1830)

- ▶ Den tyska klassiska bildningsteorin, idealismen - kritik mot upplysningsidéens ensidiga atomistiska mänskoupfattning och mot naturvetenskaplig reduktionism (J.W. v. Goethe, J.G. Herder, F. Schiller, R. Steiner)
- ▶ Tingens naturliga komplexitet, människan förstås alltid i relation till andra, till världen, människan är en del av naturen (*Ich und Welt*)
- ▶ Helhetsmässig mänskoupfattning: människan är en kroppslig, sinnlig, estetisk, moralisk, ansvarsfull och förnuftsmässig varelse

- ▶ Fostran är ett mångdimensionellt och värdeladdat fenomen, i motsats till det naturvetenskapliga, galileiskt förhållningssättet
- ▶ Bildningsteorierna (*Bildungstheorien*), innebär en innehållsmässigt omfångsrik bildning för alla (Kant, Herder, Grundtvig, Snellman)
- ▶ Reformpedagogiska rörelsen (1890-1930): den progressiva pedagogiken (John Dewey m.fl.), olika alternativa pedagogiska strömningar (bl.a. Freire, Steiner, Freinet, Rogers), den nordiska folkbildningsidéen ”från allmoge till folk”
- ▶ Motkraft mot det tekniskt-rationella tänkandet i undervisningen
- ▶ Estetiken innebär en kognitiv förmåga, ett instrument för tänkandet, upplevandet - för att få en direkt uppfattning av verkligheten, konst- och färdighetsämnenas centrala betydelse

Förutsättningar för läroplansarbete

- ▶ pedagogiskt ledarskap
- ▶ strukturer som befrämjar samverkan och samarbete, t.ex teamarbete, diskussionsarenor, gemensam tid och fortbildning
- ▶ växelverkan, förtroende, delad sakkunnighet
- ▶ gemensam förståelse för ”var vi står nu”, samförstånd om utvecklingslinjerna
- ▶ gemensam vision om institutets/det fria bildningsväsendets framtid
- ▶ ledarskapet - stöd för polyfoni, integrering av olika mänskors, grupper, intressenters verksamhet, nätverksbyggande

Pedagogiskt ledarskap

- ▶ Ledning av institutioner för fostran kräver substansbaserat och kontextbundet ledarskap (ej managerialism) (bl.a. Hargreaves & Shirley 2009)
- ▶ Pedagogiskt ledarskap är en gemensam kollektiv uppgift som utvecklas i arbetsgemenskapens växelverkan, diskussioner och tolkningar
- ▶ Skapar gemensam förståelse av komplexiteten av den verklighet fostran ingår i
- ▶ Läroplansarbete = utvecklingsarbete = gemensam läroprocess

Pedagogiskt ledarskap påverkas av:

- ▶ Strukturella faktorer; kommunekonomin, utvecklingsstrategier, utbildningspolitiska linjedragningar o.s.v
- ▶ rektorns/ledningens ledarstil, pedagogiska syn och tolkningar av de mekanismer som styr institutionens verksamhet
- ▶ Lärarnas ledarskap, lärarnas tolkning och syn på sin roll och delaktighet i organisationen, syn på de pedagogiska processerna
- ▶ Institutens utmaning: den omebalka arbetsorganisationen (det stora antalet timlärare)

Arbetsgemenskapens byggstenar

Pedagogiskt ledarskap som en kollegial process

- Stärkandet av en verksamhetskultur som baserar sig på delaktighet och mångprofessionalitet
- Utvecklandet av verksamhetsformer som befrämjar gemenskap och välbefinnande
- Befrämja den pedagogiska professionaliteten
- Lärarnas fortbildning som en del av institutens utvecklingsverksamhet